דברים

א. „ה' אלקיכם הרבה אתכם והנכם היום ככוכבי השמים לרוב"[1], ובפרש"י מעתיק התיבות „והנכם היום ככוכבי השמים" ומפרש: „וכי ככוכבי השמים היו באותו היום והלא לא היו אלא ס' רבוא, מהו והנכם היום, הנכם משולים כיום, קיימים לעולם[2] כחמה וכלבנה וככוכבים"[3] [היינו, שפירוש „והנכם היום" הוא „כאילו[4] אמר הנכם כיום"].

והנה ע"ד פי' זה בתיבת „היום" („משולים כיום קיימים לעולם") מצינו בפרש"י לקמן עה"פ „אתם נצבים היום"[5] — „הרי אתם קיימים לפניו היום[6], כיום הזה שהוא קיים כו'", אלא ששם מקדים רש"י שהוא „מדרש אגדה"[7], ואילו כאן סתם רש"י היינו שלרש"י זהו פשוטו של מקרא.

וטעם הדבר מבואר בדברי רש"י עצמו, שמקדים השאלה „וכי ככוכבי השמים היו באותו היום והלא לא היו אלא ס' רבוא" — אף שאין דרכו בפירושו לפרט את הקושי שאותו בא ליישב, אלא כותב הפירוש עצמו באופן שהשאלה בטלה מאלי' — כי כאן מוכרח, שאי אפשר לפרש „והנכם היום" בפשטות (שהרי באותו יום לא היו ככוכבי השמים[8]), ונמצא שפשוטו של מקרא זה

---

1) פרשתנו א, י.

2) ראה גם רש"י לך טו, י. וראה רש"י פינחס כט, יח.

3) ופירוש סיום הכתוב „לרוב" — ראה לקמן סעיף ג.

4) ראי"ם כאן (ובבאר בשדה על פרש"י, ד„כ"ף דככוכבי משמש גם לתיבה שלפניו"). וראה אמרי שפר כאן: „לפי זה יהי' מלת היום חסר כ"ף ומלת כוכבי חסר וי"ו וכאלו אמר והנכם כהיום וככוכבי השמים".

5) בפי' הב' (בפרש"י שם כט, יב).

6) בדפוסים הנפוצים (וכן בדפוס א' דפרש"י) תיבת „היום" הוא ד"ה חדש. אבל לכאורה הי' יותר נ"ל שהוא המשך לדיבור הקודם (וכ"ה בדפוס שני וכמה כת"י רש"י שתח"י. ובכמה כת"י אין תיבת „היום" — „קיימים לפניו כיום הזה כו'").

7) ראה תנחומא ר"פ נצבים.

8) לכאורה צ"ע, שהרי מפורש בפ' עקב (י, כב) „בשבעים נפש גו' ועתה שמך ה"א ככוכבי השמים לרוב", וגם אז „לא היו אלא [מעט יותר מ]ס' רבוא" (כמפורש במנין דפ' פינחס), ועכצ"ל שגם הריבוי דס' רבוא אנשים מכן כ' עד בן ס' (שלא נכללו בזה רובם הגדול של האנשים, ונשים וטף), מספיק לתאר בלשון „ככוכבי השמים לרוב" (וראה גם באר יצחק על פרש"י כאן. צידה לדרך ס"פ ואתחנן. וראה בארוכה לקו"ש חי"ט ע' 17 ואילך (ובהערה 46 שם)). ובפרט שבפסוק שלאח"ז ממשיך „יוסף גו' אלף פעמים גו'", ומוכח שאין הכוונה ב„ככוכבי השמים לרוב" לריבוי אין מספר.

ויש לומר (בדוחק עכ"פ), שדיוקו של רש"י כאן הוא תיבת „היום" (דלכאורה מיותרת היא), שמשמעה, שריבוי זה ד„ככוכבי השמים לרוב" נתחדש רק אז (ביום ההוא), בעת שאמר להם „לא אוכל לבדי שאת אתכם" (מחרת יוהכ"פ בשנה השנית לצאתם ממצרים — רש"י יתרו יח, יג. וראה צידה לדרך ואתחנן שם). וזוהי כוונת רש"י „וכי ככוכבי השמים היו באותו היום והלא לא היו אלא ס' רבוא", שלא נתחדש אצלם לגבי הריבוי בעת יצי"מ (שגם אז היו ס' רבוא) [משא"כ לגבי „שבעים נפש" כבפ' עקב שם].

ועכצ"ל ד„מהו והנכם היום — הנכם משולים כיום". וראה לקמן הערה 28.

מכריח לפרש תיבת „היום" — „משולים כיום".

ב. ויש לעיין בטעם שרש"י בפרשתנו מסיים „כחמה וכלבנה וככוכבים", אף שבכתוב נזכרו רק כוכבים.

במפרשים[9] ביארו ד„כחמה וכלבנה" הוא הפירוש ד„כיום", כי „סיבת היום הם חמה ולבנה"[10], דיום שלם הוא כש־לילו עמו, כמ"ש[11] „ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד" (ובפרט ע"פ פרש"י בפ' בראשית עה"פ[12] „(יהי מאורות גו') ולימים — שמוש החמה חצי יום ושמוש הלבנה חציו הרי יום שלם").

ואינו מובן שהרי רש"י מפרש בקושיתו ש„היום" דמקרא זה פירושו „אותו היום"*[12], ומה זה שייך ל„סיבת היום"?

כן צ"ע: מקורו של פרש"י הוא מספרי כאן, ולשון הספרי הוא „אתם קיימים כיום", ורש"י משנה מלשון הספרי ומפרש „משולים (לא „קיימים") כיום קיימים לעולם כחמה וכלבנה"[13].

בפשטות יש לומר, שפירוש רש"י הוא בהתאם ללשון הכתוב „והנכם היום ככוכבי השמים", שלפי פרש"י פירוש הכתוב הוא כאילו נאמר[14] „והנכם כיום וככוכבי השמים" (כלשון רש"י „משולים כיום . . כחמה (בחלק היום שביום) וכלבנה וככוכבים (בחלק הערב שביום)"), ומצירוף שני הענינים („יום" ו„כוכבים") מובן[15], שהכוונה בהמשלת בנ"י ל„יום" היא למאורות המושלים בכל חלקי היום (כמו החמה הלבנה והכוכבים, שמאירים את הארץ).

וצריך ביאור: מהו טעם השינוי, שבפ' נצבים מספיקה ההשוואה ל„יום", וכאן מוסיף הכתוב „ככוכבי השמים"[16]? הלא לענין „קיימים לעולם" מספיק להמשיל בנ"י ל„יום", „כיום הזה שהוא קיים".

ג. עוד יש לדייק ברש"י כאן:

נת' כמ"פ שלשונו של רש"י היא בדיוק לא רק בגוף פירושו, אלא גם בתיבות שמעתיק בהדיבור־המתחיל. ובנדו"ד יש דיוק בולט — שהעתיק מה־כתוב רק התיבות „והנכם היום ככוכבי השמים", והשמיט התיבה האחרונה „ל־

---

9) אמרי שפר. באר מים חיים (לאחי ה־מהר"ל). צידה לדרך. שפ"ח. ועוד.

10) ל' הצידה לדרך, ועוד.

11) בראשית א, ה.

12) שם, יד. הובא באמרי שפר כאן.

*12) ובתירוצו מוסיף רק ד„משולים כיום".

13) בהמשך הענין מובא בספרי שם „פניהם של צדיקים דומים לעתיד לבא לחמה ללבנה . . לכוכבים כו'", אבל בפשטות אין כוונת הספרי שזה נלמד מתיבת „היום" כאן, והרי מביא שם עוד כמה ענינים — רקיע, ברקים, שושנים ומנורת ביהמ"ק.

[וכדמוכח מזה שמביא ראי' שדומים ללבנה ולחמה מהכתוב (שה"ש ו, י) „יפה כלבנה ברה כחמה" — דלא ככוכבים, שלא הביא ראי' לזה", כי *מפורש הוא בכתוב דידן עצמו, „ככוכבי השמים"*].

14) ראה אמרי שפר שבהערה 4.

15) בנחלת יעקב כאן, דבכתוב יש „תרי מילי", „חדא שהם משולים כיום . . ועוד דבר אחר שיבא זמן שיהיו ככוכבי השמים לרוב" (וראה ראי"ם שהובא לקמן סעיף ג). ומשמע שמפרש שהמשל ל„כוכבי השמים" אינו לענין שקיימין לעולם אלא רק לענין הריבוי.

וצ"ע, שהרי זהו היפך פשטות לשון רש"י „כחמה וכלבנה וככוכבים", דמשמע שכולם ענין אחד. ובפרט שרש"י משמיט בהד"ה תיבת „לרוב", כדלקמן שם.

16) ראה גם בצידה לדרך כאן. ומתרץ ע"פ מדרש (הובא לקמן סעיף ח), ולא ע"פ פשט.

*) משא"כ להגהת הגר"א בספרי שם.

רוב"[17], ולא עוד, אלא שאפילו לא רמזה ב„וגו'".

ויש לומר, שזהו יסודו של הרא"ם, שכ' שלפי פרש"י, הפירוש של „לרוב" הוא — „שיבא זמן שתהיו כמותם [ככוכבי השמים] גם לרוב, אבל עכשיו אתם קיימים כיום דהיינו כחמה וכלבנה וככוכבי השמים, אבל לא לרוב".

וצ"ע (קצת עכ"פ) — למה נדחק הרא"ם לפרש ד„לרוב" כאן היינו ריבוי בכמות, ובמילא הוכרח לומר שהכוונה „שיבא זמן שתהיו . . לרוב" — ולא פי' ד„לרוב" כאן הוא מלשון גדולה וחשיבות[18], כדמצינו בכמה קראי[19], וכמו שפרש"י[20] התחלת כתוב דידן, „ה' אלקיכם הרבה אתכם" — „הגדיל והרים אתכם" (כדלקמן סעיף ד)?

והרא"ם הכריח כן מדיוק רש"י, שלא העתיק תיבת „לרוב" בהד"ה, שמזה מובן, שרש"י ס"ל ש„לרוב" הו"ע בפ"ע.

אבל צ"ע: (א) פי' הרא"ם ש„לרוב" היינו „שיבא זמן" שיהי' כן, לכאורה קשה להולמו בפשוטם של כתובים. (ב) ועיקר: מה הכריח את רש"י להפריד תיבת „לרוב" מ„והנכם היום ככוכבי השמים"?

---

17) בדפוס שני וכמה כת"י רש"י שתח"י הועתק גם „לרוב" בהד"ה. אבל בדפוס ראשון דפרש"י ודפוסי רש"י הנפוצים ליתא. וכנראה כן היתה גירסת הרא"ם, כדלקמן בפנים.

18) וכן פירשו ברש"י כאן בקיצור מזרחי, משכיל לדוד. ועוד (ובבאר בשדה על פרש"י: לרוב ר"ל לחוזק ולקיום מלשון (ישעי' ג, ה) ירהבו הנער בזקן).

19) כמו תולדות כה, כג. ובכ"מ.

20) בפסוק שלפנ"ז (א, ט), כהובא במשכיל לדוד כאן.

ד. ויש לומר הביאור בכל זה:

כוונת רש"י בפירושו היא (לא רק לבאר התיבות שהעתיק בפירושו, אלא) לבאר ולישב את תוכן כללות הכתובים הללו:

בפסוק הקודם[21], „לא אוכל לבדי שאת אתכם", פרש"י: „אפשר שלא הי' משה יכול לדון את ישראל, אדם שהוציאם ממצרים כו'[22], אלא כך אמר להם, ה' אלקיכם הרבה אתכם, הגדיל והרים את־כם על דייניכם, נטל את העונש מכם ונתנו על הדיינין . . אם חייבתי ממון שלא כדין נפשות אני נתבע שנאמר[23] וקבע את קובעיהם נפש" — שמזה מובן, שלפרש"י, אין הריבוי במספר של בנ"י גורם לקושי לשפוט אותם, אלא הקושי הוא מפני ש„הגדיל והרים אתכם על דייניכם" [„הרבה" — גדולה וחשיבות];

ולפ"ז צריך לומר, שגם המשך הכתוב, „והנכם היום ככוכבי השמים לרוב", בא לתאר גדולתם וחשיבותם של ישראל.

אבל לאידך, בפסוק שלאח"ז[24] מפורש „ה' אלקי אבותיכם יוסף עליכם ככם אלף פעמים וגו'", שלשון זו א"א לפרשה (כמו „הרבה אתכם") מלשון גדולה וחשיבות, אלא הוא ענין של ריבוי בכמות. ועכצ"ל שאף שעיקר טענת משה „לא אוכל לבדי שאת אתכם" מבוססת על גדולתם וחשי־בותם של ישראל, מ"מ נוגע כאן גם ענין הריבוי בכמות.

---

21) א, ט.

22) כבר האריכו במפרשי רש"י בפירוש ה־דבר. ואכ"מ.

23) משלי כב, כג.

24) א, יא.

וזהו שמתווך רש"י ומחלק את הכתוב לשנים:

עיקר הכתוב – „והנכם היום ככוכבי השמים" – הוא המשך ל„ה' אלקיכם הרבה אתכם – הגדיל והרים אתכם"[25], ופירושו „הנכם משולים כיום, קיימים לעולם כחמה וכלבנה וככוכבים", שזה מורה על גודל חשיבותם של ישראל, ומגדיל עוד יותר את הקושי לדון אותם, כי כאשר הדיין מחייב איש ישראל שלא כדין אין זו רק פגיעה עראית, אלא פגיעה במי שקיים לעולם (וכדלקמן סעיף ה),

[ורק כדי להכריח עוד יותר ש„והנכם היום" פירושו „משולים כיום", מקדים רש"י עוד שאלה[26] – „וכי ככוכבי השמים היו באותו היום כו'", שממנה הכרח גמור שפירוש „והנכם היום ככוכבי השמים" הוא „והנכם משולים כיום כו'", כנ"ל סעיף א];

וסיום הכתוב – תיבת „לרוב" – הוא הקדמה לפסוק הבא, המדבר אודות ריבוי במספר בנ"י, „ה' אלקי אבותיכם יוסף עליכם ככם אלף פעמים גו'".

ושיעור הכתוב כך הוא: „לא אוכל לבדי שאת אתכם" מחמת גודל חשיבותם של ישראל: „ה"א הרבה אתכם" – „הגדיל והרים אתכם כו'", „והנכם . . קיימים לעולם כחמה וכלבנה וככוכבים" – שהקושי לדון אותם הוא גם אם היו רק מתי מספר, וכ"ש וק"ו שהנכם „לרוב",

שיש ריבוי במספר „אנשים חשובים" (ו־עוד עתידים להרבות כמה פעמים ככה – „ה' אלקי אבותיכם יוסף עליכם ככם אלף פעמים ויברך אתכם[27] גו'") – עד כמה קשה „לשאת אותם".

[ועפ"ז אתי תיבת „לרוב" כפשוטו, דקאי בזמנו של משה שהיו אז „לרוב", ומ"מ לא קשה „וכי ככוכבי השמים היו באותו היום", כי תיבת „לרוב" אינה המשך ל„ככוכבי השמים" כנ"ל, ובנ"י היו אז „לרוב", אבל לא „ככוכבי השמים"[28]].

ה. ע"פ הנ"ל, שהכוונה בהמשלת בנ"י ל„יום" בכתוב זה היא לבאר ולחזק את הטענה שקשה לו לדון את ישראל („לא אוכל לבדי שאת אתכם") – מצד זה שהם „קיימים לעולם" – יובן ג"כ הטעם שהכתוב כאן מוסיף גם „ככוכבי השמים" (דלא כבפ' נצבים שישראל נמשלו רק ל„יום"), ובהקדים:

עיקר הענין ד„קיימים לעולם" ע"פ פשוטו של מקרא[29], קאי על כללות עם

---

25) ראה גם נחלת יעקב כאן.

26) ואף שאינו רגיל ברש"י אבל בכ"ז בכמה מקומות מפרט רש"י השאלה בפירושו. ולהעיר שאין זו השאלה העיקרית שאותה בא רש"י ליישב, אלא שע"י ישוב שאלה זו מתורצת גם השאלה העיקרית שבכתוב.

27) ובפרט ע"פ פרש"י שם, „זו משלי היא [שיש בה קצבה] אבל הוא יברך אתכם כאשר דבר לכם". וראה בארוכה לקו"ש שנסמן בהערה 8.

28) אלא שע"פ הנ"ל (הערה 8) – שגם מספר ס' רבוא כו' אפשר לומר עליו „ככוכבי השמים לרוב", אלא שריבוי זה לא נתחדש „היום" – בלאה"כ לא קשה, כי אפשר לחלק הכתוב לשנים (כפי' הנחלת יעקב הנ"ל הערה 15): א) „והנכם היום" – „משולים כיום קיימים לעולם", ב) ו„ככוכבי השמים לרוב" (ובמילא ל"ק „וכי ככוכבי השמים היו באותו היום").

והטעם שרש"י פי' ש„ככוכבי השמים" הוא המשך ל„והנכם היום" („כחמה וכלבנה וככוכבים") מובן מהמבואר לקמן סעיף ה.

29) משא"כ בספרי כאן, שמפרש שקאי על גן עדן (כהמשך ל' הספרי „ז' כתות של צדיקים בג"ע כו'" – ראה פי' רבינו הלל שם). ולרשב"י

ישראל, שעם ישראל קיים לעולם[30] [היינו כל זמן קיום העולם, כלשון רש"י[31] "שהם קיימים לעולם" בנוגע לשמים וארץ] — משא"כ בנוגע לכאו"א מישראל בפרט, שאינו קיים לעולם בחיים גשמיים בעוה"ז (ורק לעולם הבא אפשר לומר כן[32]).

ועפ"ז, חשיבותם של ישראל ש"קיימים לעולם" אינו ענין, לכאורה, להקושי לדון את ישראל בזמן משה, שהרי לכאורה, משפט של אדם פרטי אינו שייך ואינו פוגע בקיום כללות עם ישראל.

ולכן מוסיף הכתוב "ככוכבי השמים": המשלת ישראל לכוכבי השמים כבר הובאה בפרש"י לעיל (בר"פ שמות) — "להודיע חבתן שנמשלו לכוכבים שמוציאן ומכניסן במספר ובשמותם", ונמצא, שהמשל לכוכבי השמים מדגיש חשיבות הפרט, דעל אף הריבוי העצום של כוכבי השמים, מ"מ יש התייחסות לכאו"א מהם בפרטיות, "במספר ובשמותם". וכן הוא בענינו, שהמשלת ישראל ל"כוכבי השמים" מדגישה גודל חשיבותו של כאו"א מישראל בפרט, וזהו גודל האזהרה לדייני ישראל עד כמה צריכים הם להזהר במשפטו של כאו"א מישראל.

ו. עפ"ז יש לבאר גם הדיוק בפרש"י, שהמשיל את ישראל לחמה ולבנה (ולא סתם ל"יום" כבפ' נצבים) — כי בזה נרמזת שייכותו של כל יחיד ויחיד להנצחיות של כלל ישראל (שלכן, זה שישראל "קיימים לעולם" מוסיף חומר וזהירות במשפטם של ישראל).

והביאור בזה:

המשל דשמש ירח וכוכבים הוא מקרא מלא בחומש לפני זה — בחלום יוסף[33]: "והנה השמש והירח ואחד עשר כוכבים משתחווים לי", והנמשל — "אני ואמך ואחיך"[34], כלומר: השמש הוא משל על אב, ירח — אם, וכוכבים — בנים.

וזהו מ"ש רש"י כאן, שישראל "קיימים לעולם כחמה וכלבנה וככוכבים", שזהו משל על המשך הדורות של עם ישראל, שאין לו הפסק, "קיימים לעולם". ובזה גופא מודגשת חשיבות הפרט בנצחיותו של עם ישראל, שכאו"א הוא טבעת אחת מהשלשלת הנצחית של עם ישראל ("חמה לבנה וכוכבים"), ולכן הפגיעה ביחיד אינה רק פגיעה בו (באיש פרטי, והיא פגיעה זמנית), אלא בכל המשך הדורות[35], "לעולם".

[ומטעם זה נאמר בכתוב "היום" ואינו מפרט "שמש וירח וכוכבים" — כי אין הדיוק כאן על כאו"א מהמאורות בפ"ע, אלא על הצירוף של כולם, כאב ואם ובנים ובנות, שכולם יחד הם המשך הדורות].

ז. ויש לבאר דיוק לו' רש"י ש"היום" כאן פירושו "כחמה וכלבנה וככוכבים" גם ע"פ פנימיות הענינים:

שם ("פניהם של צדיקים דומים לעתיד כו'") קאי על עוה"ב.

30) ראה גם נחלת יעקב כאן: כדאמרינן (ב"ב קטו, ריש ע"ב) גמירי דלא כלה שבטא.

31) ס"פ נצבים (ל, יט). ר"פ האזינו. — ומתורצת עפ"ז הסתירה מפרש"י תשא (לב, יג) "לא . . בדבר שהוא כלה . . בשמים . . בארץ".

32) ראה רש"י אחרי יח, ה.

33) וישב לז, ט.

34) שם, י.

35) ע"ד פרש"י בראשית (ד, י) "דמו ודם זרעיותיו". וראה פנים יפות כאן.

עה"פ[36] „אשר אנכי מצוך היום" אמרו רז"ל[37] (והובא בפרש"י על התורה) „יהיו בעיניך . . כחדשה", „בכל יום יהיו בעיניך חדשים"[38], שענין זה מורה על שתי תנועות הפכיות[39]:

זה שהאדם מרגיש תמיד — בכל יום ויום — שדברי תורה הם כחדשים, מורה על ענין התמידיות שבעבודתו, שלמעלה משינויים: וביחד עם זה, התמידיות והנצחיות שבעבודתו אינה רק בכך שהוא עובד את ה' תמיד, אלא שתמיד נרגש אצלו שד"ת הם כחדשים — שזוהי תנועה מנוגדת לענין התמידיות, כי ע"פ טבע, ענין ישן, ובפרט ענין תמידי, א"א להרגיש בו ענין של התחדשות.

ונמצא, שחיבת „היום" מורה על חיבור שני הפכים — ענין התמידיות והנצחיות („קיים לעולם"), וענין ההתחדשות.

והם הענינים ד„חמה ולבנה וכוכבים" (שכולם יחד נהי' „יום שלם"):

מעלת ה„חמה" (שמש) היא, שאור השמש אין בו שינויים, דלא כאור הלבנה שתמיד הוא במצב של שינויים (בחצי הראשון של החודש הולך וגדל, ובחציו השני — הולך ומתמעט);

ולאידך יש מעלה באור הלבנה, שדוקא בגלל השינויים שבו, יש בו המעלה שבענין ההתחדשות, וכתורת הרב המגיד[40] על „ועינינו מאירות כשמש וכירח"[41] [דלכאורה תמוה, כיון שמאירים „כשמש", מה מוסיף זה שמאירים גם כ„ירח" ש„היא (רק) מקבלת האור מן השמש"?] — ד„בזה (אור הירח) יש לה יותר תענוג, כי השמש אין לה תענוג כי תענוג תמידי אינו תענוג, אבל הירח יש לה תענוג בהגיע לה אור".

וזהו שהיום כלול מחמה ולבנה — לפי שבו מתחברות שתי המעלות, תמידיות החמה והתחדשות הלבנה, גם יחד.

ח. עפ"ז יש לבאר גם בפנימיות הענינים טעם ההוספה „(כחמה וכלבנה) וככוכבים" — דיש לומר, שהכח לחבר שני הענינים דחמה ולבנה, בא מ„כוכבים" שלמעלה משניהם[42].

והביאור בנפש האדם: „כוכב" מרמז על אור (הנעלם) של (פנימיות) הנשמה [כמו כוכבים בפשטות, שהם נראים לעין רחוקים ביותר מן הארץ, ועד שרוב הכוכבים אינם נראים לעין[43]] ועד לדרגת יחידה שבנפש[44], עצם הנשמה:

---

36) ואתחנן ו, ו.

37) ספרי שם.

38) ל' רש"י תבוא כו, טז. וראה גם רש"י יתרו יט, א. עקב יא, יג.

39) בהבא לקמן ראה גם סה"מ — מלוקט ח"ג ע' רלד.

40) אור תורה שלו ד"ה ועינינו מאירות (פד, סע"ד). הובא ונת' באוה"ת ואתחנן ע' קט (וראה שם ע' קי, דכל יום יהיו בעיניך כחדשים (ענין ההתחדשות) שייך לירח. ע"ש). ועוד.

41) תפלת „נשמת".

42) במעלת כוכבים על שמש וירח ע"ד החסידות — ראה ס' הליקוטים (דא"ח) דהצ"צ ע' כוכבים (ס"ב), ס' הערכים—חב"ד ע' אור הכוכבים (ס"א), ושו"ר.

43) ראה רד"ק ישעי' (מ, כו). לקו"ת ראה כז, סע"ב. וראה דיוק לשון הרמב"ם (הל' יסוה"ת פ"ג ה"ח) „כוכבים הנראים" (ובפירוש שם). וברש"י פסחים (צד, א ד"ה תחת כוכב) „וכמה כוכבים יש ברקיע לאין מספר". ועוד. ואכ"מ.

44) כמובן ממחז"ל ש„דרך כוכב מיעקב" (בלק כד, יז) קאי על משיח (תרגום ועוד שם) — והרי משיח הוא בחי' יחידה (הכללית), כמבואר בכתבי האריז"ל (ל"ת בראשית עה"פ ויתהלך

ומצד גודל ההתקשרות של עצם הנשמה בקוב"ה, „יחידה לייחדך"[45], נעשה החיבור דשני ההפכים[46] (המרומזים בחמה ולבנה), שעבודתו היא בתמידיות בלי שינויים, וביחד עם זה — הרי היא מתוך שמחה רבה ועצומה וחביבות יתירה, באופן של התחדשות, „בכל יום ויום יהיו בעיניך כחדשים", ועד — חדשים ממש[47].

וזהו גם הטעם שבפשטות משמעות לשון הכתוב נמשלו ישראל לכוכבי השמים — כי זהו העיקר, וענין זה יאיר בגילוי אצל כאו"א מישראל לעת"ל, וכמרז"ל[48] שישראל נמשלו לכוכבים דוקא, כי „חמה ולבנה יש להם בושה לעתיד לבא . . דכתיב[49] וחפרה הלבנה ובושה החמה וגו' אבל הכוכבים אין להם בושה לעולם . . שכן כתיב[50] וידעתם כי בקרב ישראל אני ואני ה' אלקיכם ואין עוד וגו'"[51].

(משיחת ש"פ דברים תש"ל)

חנוך. רמ"ז לזח"ג (רס, ב) — הובא בסה"מ תרצ"ט ע' 207. ועוד).

וידוע מ"ש בס' מאור עינים (ס"פ פינחס) בשם הבעש"ט, שבכל א' יש ניצוץ משיח. ונת' במ"א (לקו"ש חי"ב ע' 599, ועוד) שזהו הטעם שבירור שלמי (מע"ש פ"ד ה"ו) מפרש „דרך כוכב מיעקב" על כאו"א מישראל, כי קאי על ניצוץ משיח שבו.

45) נוסח הושענות ליום ג'.

46) ראה סה"מ מלוקט שם (ע' רלג), בענין יחוד סובב וממלא ע"י כח העצמות שלמעלה משניהם.

47) כל' רש"י (במקומות שנסמנו בהערה 38) „חדשים" (בלי כ"ף הדמיון). וראה ספר המאמרים — מלוקט ח"א ע' קנב ובהערה 15 שם.

48) דב"ר עה"פ כאן (פ"א, יד).

49) ישעי' כד, כג.

50) יואל ב, כז.

51) „וסיפי' דקרא ולא יבושו עמי לעולם" (מת"כ שם).